

ЛІТЕРАТУРА:

1. *Vaxitov S.B.* Лекция о русском сленге. – Уфа: Издательство Башкирского государственного педагогического университета, 2001. – 48 с.; 2. *Грабовий П.М.* Український молодіжний сленг: сучасна картина світу. – К.; Умань: ПП Жовтий, 2010. – 220 с.; 3. *Мартос С.А.* Молодіжний сленг у мовленнєвій структурі м. Херсона: дис... канд. філол. наук: 10.02.01 / Херсонський держ. ун-т. — Херсон, 2006. — 244 с.; 4. *Миколенко Т.М.* Український міський сленг (на матеріалі усного мовлення тернопільців): Дис... канд. філол. наук: 10.02.01 / Тернопільський національний педагогічний ун-т ім. Володимира Гнатюка. — Т., 2005. — 260 арк.; 5. *Христенко О.С.* Німецький молодіжний сленг: лінгвокогнітивний та соціолінгвістичний аспекти: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.04. «Германські мови»; Київський національний університет імені Тараса Шевченка. – Київ, 2009. – 20 с.; 6. *Anić V.* Rječnik hrvatskoga jezika. – Zagreb: Novi Liber, 2006. – 1882 s.; 7. *Gerzić B., Gerzić N.* Rečnik savremenog beogradskog žargonao – Beograd: Istar, 2002 (Beograd: Publikum). – 335 s.; 8. *Ivas I.* Ideologija u govoru. – Zagreb: Hrvatsko filozofsko društvo, 1988. – 267 s.; 9. *Kekez S.* Životinski nazivi u slengu // Kulturni bestijarij. – Zagreb: Hrvatski radio-televizija, Hrvazski radio, Treći program, 1999. – S. 371-387; 10. *Kuzmanović M.* Kreativnost žargonske tvorbe // Umijetnost riječi. – 1970. – 1-2. – S. 129-135; 11. *Lučić R.* Kako briju brijači // Jezik u društvenij interakciji, Zbornik HDPL. – Zagreb-Rijeka, 2005; 12. *Sabljak T.* Rječnik hrvatkoga žargona. – Zagreb: V.B.Z., 2001. – 376 s.; 13. *Skelin Horvat A.* Sleng kao odraz identiteta mladih: Doktorska disertacija. – Zagreb, 2009. – 384 s.; 14. <http://www.vecemji.hr/zagreb/intercasov-sjajam-bio-vrlo-uspjesan-clanak-224412>; 15. <http://www.vecemji.hr/sport/hokej/tucnjava-navijaca-prekinula-hokejasku-utakmicu-video-232309>; 16. <http://www.vecemji.hr/kultura/od-rekorda-noci-muzeja-vaznji-je-opstanak-tihe-kulture-hrvatske-clanak-246492>; 17. <http://tvrtkodolic.blogspot.hr/post/daj-kunu-jebote-2087760.aspx>; 18. <http://vukajlija.com/jebote>; 19. <http://kojotica.blog.hr/2010/02/1627259566/jer-to-je-jebiga.html>; 20. <http://www.index.hr/forum/default.aspx?q=&idf=26&idt=283870&p=1>; 21. <http://www.hrvojekomljenovic.com/hr/blog/id/22/virtualni-identitet>; 22. <http://vukajlija.com/kontas-znas-razumes/195390>.

Новосад М. (Львів, Україна)

Морфологічні способи поповнення чеського молодіжного сленгу

У статті досліджено морфологічні способи поповнення лексичного складу чеського молодіжного сленгу шляхом аналізу властивих для мови словотвірних категорій, опису продуктивних формул творення нових номінацій та характеристики активних твірних компонентів.

Ключові слова: сленг, молодіжний сленг, творення молодіжного сленгу.

В статье исследованы морфологические способы пополнения лексического состава чешского молодежного сленга путем анализа присущих языку словообразовательных категорий, описания производительных формул создания новых номинаций и характеристики активных образующих компонентов.

Ключевые слова: сленг, молодежный сленг, образование молодежного сленга.

The article investigates the morphological ways of replenishment the lexical structure of Czech youth slang by analyzing the inherent language word-building categories,

descriptions of productive formulas for creating new words, characteristics of the active forming components.

Key words: *Slang, youth slang, formation of youth slang.*

Словотвір у сленгу, як невід'ємній частині структури розмовної форми існування мови, виконує чотири основні функції: номінативну, експресивну, компресивну та конструктивну [1, 85]. Однак у процесі комунікації далеко не завжди можна визначити межі кожної з цих функцій. Як правило, вони взаємодіють. Завдяки номінативній та експресивній передається нове значення, а компресивна та конструктивна функції слугують для економії мовних зусиль, що особливо актуально для зазначеного соціолекту, який в основному реалізований в усній формі.

Номінативна функція реалізується у процесі утворення нової лексеми-сленгізму, з метою надання якогось особливого чи додаткового значення новотвору. Наприклад, утворення сленгових назв осіб жіночого роду від сленгових відповідників чоловічого роду: *asák – asáčka (asistent), fyzik – fyzická (učitelka fyziky), kantor – kantorka (učitel), profík – profinda (profesionál), vitamin – vitaminka (učitelka tělesné výchovy), asák – asáčka (asistent)*.

Специфікою словотворення у сленгу є наявність в ньому ігрового аспекту, тобто нові сленгізми служать не стільки для номінації вже існуючих реалій, як для надання їм модифікованого, яскравого значення. Порівняймо, сленгові відповідники назви прибиральниці: *uklízejda, metačka, diskobába, hádrášmátrá*; гарної дівчини: *kefírovka, lasička, šťáva, šťávička, veka, vymazlená kočička, žížalka*. Закономірно, що в аналізованому нами соціолекті домінує експресивна функція над номінативною.

Активно при творенні нових сленгових номінацій реалізується компресивна функція, шляхом усічення словотвірних основ (*info – informace*), творення аббревіатур (*ódeéska – Občanská demokratická strana, ODS*) та універбізації з суфіксацією (*hudebka – z. hudební výchova, dorošťák – z. dorostový lékař*).

Конструктивна функція у творенні сленгу реалізуються при творенні одно чи двослівних сленгізмів, які позначають значення цілих синтаксичних конструкцій, наприклад: *řetězová pila – hlasitý smích při kterém je vidět všechny zuby, fošna – dívka s malými nadry, promiska – dívka střídající často sexuální partnery, stěr – hláška nebo žblebt která solidně zarazí oponenta do křesla*.

В чеському мовознавстві питаннями утворення нових номінацій сленгу займалися представники різних лінгвістичних шкіл. Серед них дослідження Л. Клімеша [10], Я. Губачека [5, 6, 7, 8], А. Яклової [9], П.Одалоша [11], А. Поліцкої [12].

Аналіз теоретичних та практичних студій зазначених мовознавців та зібраний практичний матеріал дозволяє стверджувати, що активними способами номінації в сучасному чеському молодіжному сленгу є:

- Морфологічні способи творення
- Лексико-семантичні способи творення

Я. Губачек [5, 14], зокрема називає першу групу трансформаційні

(словотворчі) способи, другу – транспозиційні (котрі використовують назви вже існуючі, з їх подальшим переосмисленням).

До першої групи традиційно зараховують усі наявні способи афіксальної деривації (префіксацію, суфіксацію, постфіксацію, префіксально-суфіксальний спосіб), складання, усичення, а також: так звані особливі способи творення слів механічне усичення та перекручення*).

До другої відносимо метафоричне, метонімічне та синекдохічне переосмислення значень вже існуючих слів, творення багатослівних найменувань в тому числі й фразеологізмів та запозичення з інших мов [15, 406].

Предметом розгляду у нашій статті є активні морфологічні способи поповнення словникового складу чеського молодіжного сленгу. Для реалізації поставленого завдання ми проаналізували власну картотеку зібраного практичного матеріалу (близько 2500 одиниць) з метою визначення активного рефлексу застосованих способів утворення. У статті зроблено спробу описати продуктивні формули творення зафіксованих номінацій та охарактеризувати активні словотвірні компоненти, які застосовуються. Відповідно до отриманих результатів ми класифікували морфологічні способи поповнення молодіжного сленгу за кількісним показником, з метою виділення найбільш продуктивних.

Формування словникового складу сленгу проходить за рахунок тих же джерел і засобів та відповідно до загальних правил і закономірностей, котрі властиві й літературній мові [7, 164]. Різниця між словотвором сленгізмів і лексем літературної мови полягає лише у сукупній кількості новотворів, утворених тим чи іншим способом, хоча, як зауважують деякі дослідники, не можна чітко диференціювати продуктивні та непродуктивні способи словотвору, оскільки непродуктивні типи є потенційно продуктивними, і не виключено виникнення нових лексичних одиниць, котрі належатимуть до непродуктивних типів. [2, 77]. У нашому дослідженні продуктивність чи непродуктивність певного способу словотворення у сленгу ми визначатимемо лише на підставі кількісного показника зафіксованих новотворів відповідного способу творення.

Визначальне місце у нашій статті відведено аналізу іменників, оскільки вони максимально широко представлені серед лексичного матеріалу, який став базою дослідження. Наголосимо також і на тому, що у нашому дослідженні ми використовуватимемо в основному сленгові найменування, які є найбільш характерні виключно для середовища молоді. Тобто це найменування, пов'язані із процесом навчання, його об'єктами та суб'єктами. Найменування на позначення реалій з життя молоді поза навчальним процесом використовуватимуться спорадично, оскільки, зважаючи на особливості поширення і вживання таких назв у комунікації, вони можуть стати предметом аналізу у науковій роботі, яка стосуватиметься будь-якого іншого сленгу, який використовує у своєму

---

* За Губачеком [7, 166], детальніше далі у статті.

вокабулярі так звані інтерсленгізми*.

Визначальною особливістю творення нових сленгових найменувань у чеській мові способом афіксальної деривації є те, що словотворчий процес в основному реалізується завдяки активним суфіксам, префікс у ролі словотворного компоненту виступає вкрай рідко і характерний більше для дієслів. Проаналізований практичний матеріал дозволяє стверджувати, що у словотворенні чеського молодіжного сленгу представлені номінації утворені суфіксальним, префіксальним і безафіксним способами.

Аналіз матеріалу у статті проводився за такою схемою: ми розглянули активні словотвірні компоненти (суфікси та префікси) та дієві формули новотворів, шляхом фіксації сленгізмів, згрупованих за словотвірними категоріями відповідно до морфологічних особливостей чеської мови. Крім того, фіксували кількість номінацій, які з їхньою допомогою утворені, для виявлення найбільш продуктивних загалом.

Осторонь усіх зазначених способів творення нових номінацій молодіжного соціолекту стоїть, притаманне для чеської мови, явище універбізації і, оскільки універбізовані основи часто виступають у ролі твірних для певних словотвірних категорій молодіжного сленгу, цей процес теж є предметом розгляду у нашій статті. Суть явища універбізації полягає у трансформації багатослівних найменувань у однослівне [4, 26]. Виникнення однослівної назви мотивоване прагненням мовців до економії мовних зусиль і наявністю синонімічного багатослівного найменування. Таким чином універбізація вирішує суперечність між формально багатослівною формою вираження питомого словосполученням і однозначністю його лексичного значення [15, 505]. Явище універбізації найбільш притаманне розмовній мові, а тому масштабно реалізоване у сфері молодіжного сленгу. Процес заміни багатослівного найменування на однослівне у молодіжному соціолекті може проходити різними способами:

- утворенням композитів з усіченням основ та без (*staročeština - stará čeština, tělesné cvičení - tělocvík*);
- заміною словосполучення однослівним іменником, утвореним з прикметника, який зберігає граматичні категорії твірного у словосполученні іменника, з використанням активних словотвірних афіксів (*hudebka – hudební výchova, dorosták - dorostový lékař, propiska – propisovací tůžka, čeják – český jazyk, sporták - sportovní redaktor*);
- субстантивациєю прикметника при втраті твірного у словосполученні іменника (*plzeňské – plzeňské pivo*).

Загалом ми зафіксували близько 50 одиниць молодіжного сленгу утворених шляхом універбізації. Приклади основ цих композитів

---

* термін, який використовує Я. Губачек [15, 406] на позначення лексичних одиниць, які виникли поза середовищем молоді, але були сюди імпортовані зі сфери певного професійного чи загального сленгу, але, втративши свою професійну або групову приналежність, вживаються у молодіжному чи будь-якому іншому виді сленгу.

представлені у нашому аналізі словотвірних категорій нижче за текстом.

Активними компонентами у творенні іменників у чеському молодіжному сленгу виступають такі суфікси *-tel*, *-č*, *-(e)c*, *-oš*, *-ouš*, *-ař/lář*, *-ak/lák*, *-ík*, *-ník*, *-oun*, *-l*, *-or*, *-ka*, *-na*, *-ista* [6, 39]. Усі вони з різною інтенсивністю представлені у аналізованих нами словотвірних категоріях, а також використовуються у процесі творення сленгізмів шляхом усічення та перекручення.

1. Сленгізми – іменники на позначення осіб відповідно до характерної для них діяльності (*jména činitelská*), утворені за формулою: дієслівна основа (далі ДО) + суфікс. Ця словотвірна категорія назв багата з точки зору семантики та виражальних засобів завдяки взаємодії з іншими словотвірними категоріями - на позначення осіб за родом занять (*jména konatelská*), на позначення предметів, за якими закріплена у свідомості носіїв мови якась функція (*jména prostředků*) та на позначення осіб на основі якихось їхніх характерних ознак (*jména nositelů vlastnosti*). Загальна кількість зафіксованих номінацій у даній словотвірній категорії становить 54 одиниці.

ДО + суфікс -ak/lák:

Bombardák (náročný učitel, z. bombardovat), *mazák* (vynikající student, переосмислено z. mazat), *šprták* (vynikající student, z. šprtat), *študák* (student, z. studovat), *šroták* (snaživý student, z. šrotit), *šplhák* (snaživý student, z. šplhat). Номінації утворені за допомогою цього суфіксу мають виражену експресивну забарвленість і є широко розповсюдженими. Описово про це свідчать наші матеріали зібрані шляхом анкетування, оскільки більше 50% анкет їх фіксують. Крім того, деякі з них мають свої граматичні відповідники у категорії жіночого роду, наприклад: *šprták* - *šprtka*, *šroták* – *šrotka*. Наведені приклади сленгізмів жіночого роду зафіксовані у Словнику нелітературної чеської мови (далі Словник) [14, 374-376].

ДО + суфікс -oun:

У граматичній категорії найменувань осіб відповідно до характерної для них діяльності компонент *-oun* наявний у всіх номінаціях старанного студента. Переважна більшість з наведених прикладів утворена вже від метафорично модифікованої дієслівної основи. Наприклад: *bifloun* (z. biflovat); *dupoun* (z. переосмисленого dupat), для якого Словник [14, 108] фіксує й інші значення; *šplhoun* (z. šplhat); *šprtoun* (z. šprtat), *štvoun* (z. štvát);

ДО + суфікс -č:

Цікавим є той факт, що приклади, твірним компонентом для яких є суфікс *-č*, які ми зафіксували та предсавлені Словником [14, 222] різняться за своїм лексичним значенням. Так, ми включили сленгізм *makáč* (z. makat) у свою картотеку із значенням «старанний, працюючий студент», Словник ж подає значення «чорноробочий, працівник, який працює руками, як правило, на будові». Пояснити таку ситуацію ми можемо базуючись на дослідженнях А. Поліцкої [12], припустивши, що вищезгаданий сленгізм перейшов до числа, так званих, універсальних сленгів, які можуть розширювати своє значення залежно від комунікативної ситуації та соціальної групи, у якій вони вживаються. Крім того з суфіксом *-č* наявні

такі номінації, що позначають хорошого студента (учня): *rváč* (з. *pereosmyslenogo rvát*), *štváč* (з. *pereosmyslenogo štvát*).

ДО + суфікси -ař, -oř, -ouř:

Використовуються для творення сленгізмів на позначення старанного студента, в межах даної словотвірної категорії ми зафіксували такі приклади: *biflař* (з. *biflovat*), *šplhař* (з. *šplhat*), *bifloř*, *biflouř* (з. *biflovat*). Принагідно зазначимо, що дієслова, які послужили основою для творення номінацій зазначеної категорії проявляють активний рефлекс у морфологічній парадигмі молодіжного сленгу, оскільки ми вже їх фіксували у попередніх категоріях і використовуватимемо й далі.

ДО без суфіксу:

Нульову суфіксацію для позначення осіб відповідно до характерної для них діяльності ми зафіксували у наступних прикладах: *šplh* (з. *šplhat*), *šprk* (з. *šprkat*, яке фонетично змінене з *šprtat*) *šrot* (з. *šrotit*), *val* (з. *valit*) - усі вище перераховані для найменування старанного студента, який зазвичай у молодіжній комунікації носить номінацію *šstudent* (з. *študovat*, яке фонетично змінене з *studovat*); *šéf* (*ředitel*, з. *šéfovat*).

2. Сленгізми – іменники на позначення назв осіб за родом занять (*jména kopatelská*) складають категорію найменувань утворених від конкретних назв предметів, явищ, об'єктів живої і неживої природи і властивостей, притаманним цим особам. Тому у літературній мові назви даної словотвірної категорії утворюються лише від іменників [3, 125]. Але характерною особливістю зібраного практичного матеріалу, який представляє цю словотвірну категорію є творення нових найменувань від іменникових (далі ІО) та універбізованих (далі УО) основ.

Зафіксовані нами одиниці утворені за формулою: ІО або УО + суфікс. Інвентар активних словотвірних компонентів, порівняно з попередньо аналізованою категорією є менш кількісним, його складають такі суфікси: -*ař/ář*, -*ník/ík*, -*ák*, -*ista*, -*ovec* [7, 70]. Загальна кількість зафіксованих на нашому матеріалі новотворів становить 68 одиниць.

ІО / УО + суфікси -ař/ář:

Цей суфікс є кількісно найбільше представлений серед назв осіб за родом занять як у чеській мові загалом [3, 128], так і серед молодіжного сленгу даної словотвірної категорії зокрема. Наприклад ми зафіксували такі одиниці: *biolář* (у.ч. *biologie*, з. *biola* – усічення з. *biologie*), *biologář* (у.ч. *biologie*, з. *biologie*), *boudář* (*školník*, з. *bouda* – метафоричне перенесення), *brankář* (у.ч. *branné výchovy*, з. *branka* – універбізація словосполучення *branná výchova*), *cvikář* (у.ч. *tělesné výchovy*, з. *cvik* – універбізація разом з усіченням словосполучення *tělesná výchova – tělocvik*), *čeninář* (у.ч. *českého jazyka*, з. *čenina* універбізація з перекрученням з *čeština*), *fýzař* (у.ч. *fyziky*, з. *fýza* – усічення з *fyzika*), *hudebkář* (у.ч. *hudební výchovy*, з. *hudebka* – універбізація з *hudební výchova*), *kyslíkář* (*důchodce*, з. *kyslík* – метафоричне перенесення), *mastičkář* (*školní lékář*, з. *mastička*, метафоричне перенесення), *matikář* (у.ч. *matematiky*, з. *matika* – усічення з *matematika*), *občankář* (у.ч.

občanské nauky, з. *občanka* – універбізація з *občanská nauka*) та інші.

Ю + суфікси -ník/ík:

Сфера використання цих суфіксів не є обмеженою лише творенням від іменників і, відповідно до наших спостережень, у словниковому складі чеського молодіжного сленгу не є поширені найменування на позначення назв осіб за родом занять з вказаними суфіксами. Ми зафіксували лише дві одиниці, які мають іменникові основи, а саме: *ústavník* (*student střední školy*, з. *ústav* - метафоричне перенесення). Цікавим є той факт, що сленгізм *ústav* має два значення: 1. психіатрична лікарня, та 2. школа [14, 407] очевидно що молодь у даному випадку використовувала сленгізм *ústav* в значенні навчального закладу для вираження приналежності особи до школи. Ще один яскравий приклад вживання суфіксу -*ík* найменування *histerik* (*uč dějepisu*, з. *historie* перекручення, хоча, зважаючи на кореневу -*e-* у наведеній номінації, не виключено, що мова йде про метафоричне перенесення з *hysterie*).

Ю / УО + суфікс -ák:

Як зазначає М. Докуліл [3, 72] компонент -*ák* в серед найменувань осіб за родом занять у літературній чеській мові займає периферійну позицію у творенні нових номінацій, але є активним засобом у наданні лексемам експресивного забарвлення, а тому й у поповненні сленгового словника чеської мови, про що свідчить і наше дослідження, в якому цей суфікс широко представлений у новотворах практично усіх категорій. Серед сленгізмів аналізованої словотвірної категорії ми зафіксували зокрема такі: *biolák* (з *biola*, яка в свою чергу утворена усиченням з *biologie*), *biologák* (з *biolog*), *dorošták* (*šk. lékař*, з. *dorost*, універбізація з. *dorostový lékař*), *fyzák* (з *fyzá* – усичення з *fyzika*), *maták* (*uč. matematiky*, з. *maťa* - перекручення з *matematika*), *profák* (з *prof* – усичення з *profesor*), *školák* (з *škola*), *ústavák* (з *ústav*), *zemplák* (з *zeměpis* – перекручення з типовим лише для творення сленгу суфіксом -*pl+ák*), *zubák* (з *zubář* – універбізація з *zubní lékař*). Аналогічно до *jmén činitelských* в даній словотвірній категорії представлені сленгізми-відповідники жіночого роду, твірним компонентом у яких виступає суфікс -*ka* (-*čka*). Наприклад: *profák* – *profačka*, *zemplák* – *zemplačka*, *zubák* – *zubáčka* та інші.

Ю + суфікс -ovec/ec:

Серед нашого практичного матеріалу, який ілюструє дану словотвірну категорію зазначений суфікс представлений лише трьома одиницями: *dějepisec* (*uč. dějepisu*, з. *dějepis*), *zeměpisec* (*uč. zeměpisu*, з. *zeměpis*), *zpěvec* (*uč. hudební výchovy*, з. *zpěv*).

Ю / УО+ суфікс -ista:

Компонент -*ista* почав застосовуватися у словотворі в зв'язку з запозиченням великої кількості іншомовної лексеми у структуру літературної мови [3, 161] Аналізований нами соціолект, теж використовує цей іншомовний компонент для творення власних найменувань. Сфера використання цього суфіксу є досить широкою – від найменування осіб

відповідно до властивих їм захоплень та хобі (*akvarista, florista, utopista*), засобів, якими особи керують (*motocyklista*), речей котрі вони купують (*drogista*), обов'язків, які виконують (*telegrafista*) і до речей, які є у їхній власності (*manufakturista*) [3, 165]. Зважаючи на досить вузький пласт досліджуваного нами матеріалу (назви реалій тісно пов'язаних із процесом навчання), ми зафіксували наступні одиниці: *biologista* (у.ч. *biologie, z. biologie*), *ruminista* (у.ч. *ruského jazyka, z. rumina* – універбізована і перекручена основа з *ruština - ruský jazyk*).

3. Сленгізми - іменники на позначення предметів, речей, явищ, яким призначена якась функція (jména prostředků). Я. Губачек, зокрема, розуміє під цим субстантивоване вираження того, що чомусь служить [6, 40]. На відміну від літературної мови, у якій нові номінації у цій категорії творяться найчастіше від дієслівних основ та дієслівних іменників, рідше від іменникових та прислівникових основ з використанням кількісного арсеналу суфіксів залежно від граматичної категорії роду новотворів [3, 171-194], серед найменувань молодіжного сленгу у всіх випадках використовується формула **ДО + суфікс**, при чому з чітко визначеним інвентарем словотвірних компонентів, на аналізі яких ми і зупинимось. Словотвірна категорія налічує 53 зафіксованих нами сленгізми.

ДО +суфікс -ák:

Цей суфікс в даній словотвірній категорії є активним засобом вираження експресивності у найменувань утворених з універбізованої основи дієприкметникового словосполучення, наприклад: *zlepšovák* (z. *zlepšovací návrh*), *omluvák* (*omluvný list, z. omluvit*), *kopírák* (z. *kopírovací papír*) [3, 225]. Крім того ми зафіксували новотвори, у яких вирішальну роль відіграє метафоричне переосмислення твірних дієслівних основ: *bodák* (*kružítko, z. bodat* - метафоричне перенесення), *kuchák* (*kružítko, z. kuchat* - метафоричне перенесення), *píchák* (*kružítko, z. píchat* - метафоричне перенесення), *ukazovák* (*ukazovátko, z. ukazovat*), *blafák* (*blaf, z. blafat* - метафоричне переосмислення значення), *tahák* (*hra, přitažlivá pro publikum, z. tahat* - перенесення значення).

ДО +суфікси -ka/čka:

Omlůvka (*omluvný list, z. omluvit*), *otálka* (*přestavka, z. otálet* – метафоричне перенесення), *oznamovačka* (*školní rozhlas, z. oznamovat*), *marodka* (*neschopenka, z. marodit*), *otočka* (*kružítko, z. otočit*, метафоричне перенесення), *žvejka* (*žvýkačka, z. žvykat* – фонетично змінена основа), *mlátička* (*ukazovátko, z. mlátit* - метафоричне перенесення), *klapačka* (*ústa, z. klepat – pomloutvat*, в основі відбулися фонетичні зміни, переносне значення).

ДО +суфікси -tko/-átko/-ítko:

Drbátko (*ukazovátko, z. drbat* – метафоричне перенесення), *hlásátko* (*školní rozhlas, z. hlásit*), *kecátko* (*školní rozhlas, z. kecat* – метафоричне перенесення), *mávátko* (*ukazovátko, z. mávat* – метафоричне перенесення), *mučátko* (*ukazovátko, z. mučit* – метафоричне перенесення), *párátko* (*ukazovátko, z. párat* - метафоричне перенесення), *píchátko* (*kružítko, z. píchat*, метафоричне перенесення), *pisátko*

(*psací potřeba*, *z. psát* - фонетично змінена основа з *psát*).

ДО +суфікс -dlo:

Bodlo (*ukazovátko*, *z. dodat* – метафоричне перенесення), *kroužidlo* (*kružítka*, *z. kroužít* - метафоричне перенесення), *kruhadlo* (*kružítko*, *z. krouhat* – метафоричне перенесення), *pisadlo* (*psací potřeba*, *z. psát* – фонетично змінене з *psát*), *škrabadlo* (*psací potřeba*, *z. škrabat* – метафоричне перенесення).

1.4. Сленгізми – іменники на позначення осіб, предметів, понять та явищ на основі якихось їхніх характерних ознак (*jména nositelů vlastnosti*). Це одна з найактивніших категорій у творенні одиниць сленгу, оскільки даючи нову номінацію особам, речам чи явищам на основі якоїсь характеристики учасники мовлодіжної комунікації застосовують фактор суб'єктивної оцінки, що призводить до експресивності новотворів. Оскільки для вираження ознаки будь-якого предмета та явища використовуються прикметники, таким чином утворюються ці найменування найчастіше за формулою прикметникова основа (далі ПО) + суфікс. Я. Губачек у своїх дослідженнях зазначає, що у процесі творення нових номінацій у зазначеній словотвірній категорії активний компонент-суфікс часто (ми зафіксували 17 випадків) додається до універбізованої основи [6, 41]. Інвентар словотвірних засобів багатий різноманітними суфіксами властивими усім трьом граматичним категоріям роду. Загалом на основі практичного матеріалу нашої роботи зафіксовано 97 номінацій даної словотвірної категорії.

ПО / УО + суфікс -ák:

Серед зафіксованих сленгізмів з компонентом *-ák* у процесі творення є поширеним явище фонетичних змін основи новотвору порівнянно з питоною номінацією, особливо притаманне універбізованим основам [3, 308]. Наприклад: *braňák* (*uč. branné výchovy*, універбізація з *branná výchova*), *dorosták* (*školní lékař*, універбізація з *dorostový lékař*), *hudebňák* (*uč. hudební výchovy*, універбізація з *hudební výchova*), *mastňák* (*známka 5*, *z. mastný* – перенесення значення), *neschopňák* (*neschopenka*, *z. neschopný*), *prvák*, *prvňák* (*student prvního ročníku*, *z. první*), *tělák* (*tělesná výchova*, універбізація), *tělesňák* (*uč. tělesné výchovy*, універбізація з *tělesná výchova*), *výmluvňák* (*omluvný list*, *z. výmluvný* – перенесення значення).

ПО / УО + суфікс -ík(-ník):

Для зазначеного суфіксу твірними основами, як правило, виступають прикметники на *-ný/-ní*. Наприклад: *hudebník* (*uč. hudební výchovy*, універбізація з *hudební výchova*), *pilník* (*snaživý student*, *z. pilný* – перенесення значення).

ПО / УО + суфікс -ec:

Branec (*uč. branné výchovy*, універбізація), *prvec* (*student prvního ročníku*, *z. první*), *šplhavec* (*snaživý student*, *z. šplhavý* – перенесення значення).

ПО + суфікс -áč:

Непоширений у літературному словотворенні [3, 324], але має цікаве застосування у словниковому складі сленгу. Окрім одиниці *zelenáč* (*student prvního ročníku*, *z. zelený* – перенесення значення), у середовищі брненської молоді ми зафіксували цілий ряд номінацій, які позначають працівників

навчальних закладів (вчителів, викладачів, керівників тощо) на підставі їхнього прізвища, яке й виступає у формі прикметникової твірної основи, до якої доданий суфікс *-áč*, наприклад: *Sováč (Sovadinová), Jankáč (Janková), Rumáč (Rumovský)*. Незважаючи на дуже вузьке коло молоді, у комунікації якої побутують вказані одиниці, вважаємо це своєрідною тенденцією для кожної окремо взятою міні групи, які у своїй сукупності складають молодь загалом.

ПО + суфікс *-ka*:

Нові номінації з використанням цього суфіксу виникають на базі якісних та відносних прикметникових основ (назви осіб, звірів, рослин, понять), серед них: *baculatka (z. baculatý), bachratka (z. bachratý), bakulka (z. kulatý), baňka (z. baňatý)* – усі перераховані сленгізми використовуються молоддю для позначення оцінки 5, при чому використані прикметникові основи пройшли процес метафоричного переосмислення значення) *půlka (známka 3, z. půlový, poloviční* – перенесення значення).

УО + суфікс *-ina/inda*:

propina, propinda, průpinda (propisovací tužka – універбізація – та фонетичні зміни).

5. Словотвірна категорія сленгізмів-іменників, які використовуються для позначення певного місця (jména místní) у сучасній чеській мові загалом є активним продуцентом нових номінацій [3, 435]. У аналізованому нами соціолекті виникнення таких назв мотивоване не лише суспільною потребою позначення новостворених реалій, а й бажанням молоді привнести у комунікацію оригінальний варіант назви для вже існуючої реалії та її класичної (літературної чи побутово-розмовної) номінації. Таким чином обігруються актуальні для молодіжного середовища реалії - назви освітніх інституцій, назви навчальних та інших приміщень, заклади дозвілля та спорту. Нові найменування утворюються за допомогою активних компонентів-суфіксів, які додаються до іменникових та дієслівних основ, котрі, в свою чергу досить часто зазнають метафоричного переосмислення значення. Наприклад, *hnojárna* – використовується для позначення сільсько-господарського училища чи гімназії або *sestřičkárna* – на позначення медичного училища.

Зібраний практичний матеріал дозволяє виділити наступні активні словотвірні компоненти:

- для найменувань з іменниковою основою – суфікси: *-ka, -ovna, -na, -árna/írna), -ák*;

- для найменувань з дієслівною основою – суфікси: *-ka, -árna(-írna), -ák*.

Кількість номінацій практичного матеріалу зафіксованих у межах зазначеної категорії становить 106 одиниць.

Серед них з суфіксом *-ka*: *botárka (šatna), sborka (sborovná) labka, laborka (laboratoř), tělka (tělocvična)*; *-árna(-írna)*: *biflárna (studovna), drbárna, hulárna (sborovná), šerifárna, šefárna, šerifna (ředitelna), diskárna (diskotéka), botárna, botníkárna (šatna), ledárna (internat), bichlárna, biflárna, knihárna(knihovná)*; *-ák*: *bořák, šaták (šatna), labák (laboratoř), tančák (taneční, в значенні приміщення для танців)*; *-ovna*: *biflovna (studovna)*,

chlamstovna, otravovna, katovna (jidelna), šefovna, šerifovna (ředitelna), schůzovna, trucovna (sborovná).

6. Сленгізми-іменники на позначенні здрібнєлих та згубєлих назв (jména zdrobnělá a zveličelá) – словотвірна категорія, одиниці якої найяскравіше відтворюють суть молодіжного сленгу, оскільки завдяки таким найменуванням і реалізується одна із визначальних його функцій – висловлюватися яскраво та основних ознак сленгу – його експресивність. Враховуючи те, що твірною основою для одиниць зазначеної словотвірної категорії виступають, як правило, сленгізми, при аналізі ми не будемо детально зупинятися на кожному суфіксі зокрема, оскільки базові сленгізми належать до вже проаналізованих нами категорій. Нові найменування утворюються за формулою: іменникова основа (частіше) або дієслівна основа (рідше) + суфікс.

Одиниці із значенням здрібнєлості займають помітне місце у системі поповнення словникового складу чеської мови. Висока ступінь адаптації до літературних норм чеської мови (порівняно з згубєлими назвами) є їх визначальною характеристикою, котра проявляється двояко: по-перше, в уніфікації словотвірних засобів (мається на увазі наявність формант -k- у складі активних словотвірних компонентів-суфіксів: *-ek, -ík, -ko*) та, по-друге, у відкритості словотвірної категорії (сукупність здрібнєлих назв не є вичерпною, а тому існує можливість їхнього постійного поповнення шляхом утворення нових номінацій практично від будь-якої іменникової основи) [3, с.495]. Тому, за відсутності твірної (базової) іменника не можемо говорити про його демінутив (здрібнєлий варіант) [3, 495]. Протилежну тенденцію спостерігаємо у сленгу, оскільки, у молодіжній комунікації для більшості номінацій характерним є перенесення значення, не завжди вдається відстежити базову твірну одиницю-іменник без демінутивного значення, наприклад, сленгізм *mazánek (student 1. ročníku)* такої базової одиниці не має, оскільки його значення є метафорично переосмисленим. Для утворення здрібнєлих найменувань у молодіжному сленгу застосовуються такі активні суфікси: *-ek, -ík, -ítko, -íčko, -eček, -íček, -átek/-áček/-ínek, -ička*. Наприклад: *bobek, kulíšek, mazánek, melounek, boreček, brousek, doktůrek, sešítek (student 1. ročníku); tolárek; profík, seslík (známka 4), šefík (ředitel); fyzítko, chemítko, šefko; cvičeníčko, dřívěčko, náradičko (psací potřeby); výcučeček (výpisek), kobereček (ředitelna), čtvereček (známka 4); refíček (referát), šefíček (ředitel); referátek, šuldínek (školník), picháček (kružítko); fyzíčka, husíčka (známka 1), jednička (známka 1), matička (matematika), šrotička (snaživá studentka).*

Згубєлі назви у сленговому словнику молоді відіграють функцію надання додаткового значення сленгізму – аугментативної ознаки, згубєлості. З точки зору словотвору, мова йде про категорію, у якій твірне слово, за допомогою характерних твірних компонентів-суфіксів, збагачується емоційно, що закономірно призводить до експресивності новотвору. Граматична категорія роду серед проаналізованих сленгізмів

представлена усіма трьома родами та властивими їм активними твірними суфіксами, а саме: *-ák, -an, -ec, -ice, -isko, -išť*. Деякі з них є більш притаманні для інших словотвірних категорій, а тому ознака аугментативності у них досить відносна. Інші маркуються, як правило, всюди як експресивні, серед них: *-och, -ouš, -ous, -oš, -as, uša/uča* [3, 532]. Ми зафіксували приклади згрубілих найменувань у молодіжному сленгу утворені, в основному, за винятком властивого практично усім категоріям назв суфіксу *-ák*, шляхом використання суфіксів останньої. Наприклад: *braňoch* (у.ч. *branné výchovy*); *fyzouš* (у.ч. *fyziky*), *chemouš* (у.ч. *chemie*), *chvalouš* (známka 2), *chytrouš* (*snaživý student*), *kabouš* (*kabinet*); *dějous* (у.ч. *dějepis*), *profous* (*profesor*); *fyzoš* (у.ч. *fyziky*); *chemilas* (у.ч. *chemie*); *barák* (*budova školy*), *bombasák* (známka 5, z. *bomba* – метафоричне переосмислення), *čínák* (*činská propisovací tužka, univerbizaція*), *sosák, ušák* (*student 1. ročníku*); *jednuša, jednucha* (známka 1).

Цікавим є зауваження Я. Губачека [6, 42] стосовно мінімального представлення аугментативних найменувань серед сленгу. Результати ж нашого дослідження свідчать про активне використання молоддю згрубілих слів, пейоративність котрих іноді перешкоджає, з етичних мотивів, використанню їх як ілюстративного матеріалу.

Кількість зафіксованих демінутивних та аугментативних номінацій серед аналізованого нами матеріалу становить 69 та 46 одиниць відповідно.

7. Категорія сленгізмів-іменників на позначення субстантивованих дій (jména dějová) вміщує в себе найменування, які позначають опрідметнену дію. Ці назви виражають дію в найширшому значенні, мається на увазі і діяльність, і стан, і зміну стану [13, 65]. Найбільш чисельною групою цих найменувань є віддієслівні іменники, утворені за формулою: дієслівна основа + суфікс. У процесі творення використовуються як прості, так і дієслівні основи з префіксами. Серед аналізованого нами матеріалу зафіксований такий арсенал властивих зазначеній словотвірній категорії суфіксів: *-ni/ti, -ka, -čka, -ina, -a, -ák, -izace*. Властивим є також безафіксне творення. Частотність вживання одиничних суфіксів є неоднаковою. Найбільш активними компонентами у словотворенні виступають суфікси *-ni/ti*, та *-čka* (як варіант суфікса *-ka*) [6, 43]. Серед зафіксованих нами одиниць активний рефлекс використання, крім зазначених Я. Губачеком, має суфікс *-ák*, а також зафіксовані поодинокі сленгізми із суфіксом *-nda* та *-ina*.

ДО без суфіксу:

Безафіксний спосіб творення зафіксований у наступних сленгізмів: утворений від дієслівної основи I класу (тип *brát*) *výpis* (*výpisek*, z. *vypsát* – *vypíše*, префіксована основа); від дієслівної основи II класу (тип *tisknout*) *výsek, výtah* (*výpisek*, z. *vyseknout, vytahnout*, префіксована основа, переносне значення), *odfrk, odfuk, oddech, oddych* (*přestávka*, z. *odfrknout, odfouknout, oddechnout, oddzchnout*, префіксовані основи, переносне значення); від дієслівної основи V класу (тип *dělát*) *výcuc* (*výpisek*, z. *vzcucat*, префіксована основа, переносне значення).

ДО + суфікс -ni/ti:

Цей словотвірний компонент посідає найважливіше місце у системі віддіслівних іменників з точки зору кількісного показника. З його допомогою утворено близько половини сленгізмів аналізованої словотвірної категорії. Нові номінації утворені з префіксованих та простих дієслівних основ, що належать до III, IV та V класів, наприклад: *datlovaní* (*administrativa*, з. *datlovat*, проста основа, переносне значення), *papírování* (*administrativa*, з. *papírovat*, проста основа переносне значення), *pění* (*hudební výchova*, з. *pět*, *ve významu zpívat*, проста основа); *dobýjení* (*přestávka*, з. *dobýjet*, префіксована основа, переносне значення), *skučení* (*hudební výchova*, з. *skučet*, проста основа, переносне значення); *kdákání* (*hudební výchova*, з. *kdákat*, проста основа, переносне значення), *krákorání* (*hudební výchova*, з. *krákorat*, проста основа, переносне значення), *kvákání* (*hudební výchova*, з. *kvákat*, проста основа, переносне значення), *čárání* (*výtvarná výchova*, з. *čárat*, проста основа, переносне значення), *kmitání* (*procvičování*, з. *kmitat*, проста основа, переносне значення), *mrskání* (*procvičování*, з. *mrskat*, проста основа, переносне значення), *promrskání* (*procvičování*, з. *promrskávat*, префіксована основа, переносне значення).

ДО + суфікс -ák:

Значенний словотвірний компонент ми зафіксували у сленгізмів утворених від дієслівних основ III класу (тип *kupovat*) - *hudrák* (*hudební výchova*, з. *hudrovat*, проста основа, звуконаслідувальне, переносне значення); IV класу (тип *prosít*) – *rochodák* (*pochodové cvičení*, з. *rochodit*, префіксована основа, переносне значення), *kreslák* (*výtvarna výchova*, *kreslit*, проста основа, виникло з раніше вживаного *kreslení*); та V класу (тип *dělat*) – *úkák* (*administrativa*, з. *úkat*, переносне значення). Варто зауважити, що сленгізм *kreslák*, який аналізує Я. Губачек [7, 89], у сучасній комунікації молоді не представлений і Словник його теж не фіксує. Очевидно, що на сучасному етапі в системі освіти Чеської Республіки приділяється значно менше уваги цьому предмету, у середніх навчальних закладів він зник взагалі, викладається лише у профільних училищах та вищих навчальних закладах залежно від спеціалізації факультету. Закономірно, що у такій площині швидко змінної формації як молодіжний сленг назва зникає разом з реалією, яку вона позначає.

ДО+суфікси -nda, -ina:

Серед сленгізмів-іменників на позначення субстантивованих дій ми зафіксували лише дві одиниці із суфіксом *-nda*, а саме: *krákoranda* (*hudební výchova*, з. *krákorat*, проста основа, переносне значення), *nedělando* (*přestávka*, з. *nedělat*, префіксована основа, переносне значення); та лише один із суфіксом *-ina*: *magorína* (*chování jako blázen*, *být duševně nemocný*, з. *magorít*, проста основа, переносне значення), який суб'єктивно можемо віднести до категорії інтерсленгізмів. Наша картотека сленгізмів нараховує 63 одиниці аналізованої словотвірної категорії.

8. Сленгізми – дієслова утворені морфологічними способами порівняно з іменниками складають суттєво менш кількісну групу найменувань у молодіжному

соціолекті. Ми зафіксували всього 39 одиниць, які, на нашу думку, відповідають принципам морфологічного творення. Нові номінації утворюються за допомогою активних компонентів суфіксів та префіксів відповідно до таких формул:

- іменникова основа або дієслівна основа + суфікси (-ova, -i);
- дієслівна основа + префікси (na-, vo-, vob-, vy-, za-).

Зауважимо, за умов суфіксації у творенні сленгових дієслів беруть участь іменникові основи зі значенням: «*činit, vytvářet to, co značí předlohové substantivum*», наприклад: *lajnovat, výletovat* та іменникові основи зі значенням «*chovat se či jednat ve smyslu základového jména*», наприклад: *klikařit, dunět, matit, lanařit, stopit, bajít, cigánit, biflit, hujeřit*.

Префіксальне творення, як правило, не продукує нових найменувань, а виражає дієслівну категорію доконаності / недоконаності або модифікує інтенсивність вираженої дієсловом дії [4, 51]. Серед аналізованого практичного матеріалу ми зафіксували такі сленгізми утворені префіксальним способом: *vobkounnout, vobprásknout, vobškrábnout, vobškrtnout, vobšlahnout, vobtáhnout (opsat); voddělat, vodbkrouhnout, vokecat (zvítězit nad učitelem); nandat mu to (zvítězit nad učitelem); nabiflovat se, nadrtit se, zahvězdit, vyklasifikovat (dobře se učit)*.

Зважаючи на те, що велика кількість зафіксованих нами сленгових дієслів була залучена до молодіжної комунікації з літературної мови у їхньому питомому значенні, а потім була переосмислена, подальшим їхнім аналізом ми займатимемося у дослідженні лексико-семантичних способів поповнення лексики молодіжного сленгу.

9. Словотвірна категорія сленгізмів-прикметників, як і дієслівна, теж не є кількісною. Морфологічними способами утворено не більше двох десятків одиниць, які ми зафіксували. Граматично, вони відносяться до присвійних та якісних прикметників.

Дієвим механізмом виникнення нових номінацій є застосування наступних словотвірних механізмів:

- для присвійних прикметників: іменникова основа + суфікси (-ký, -ský). Наприклад, *kolejácký, intrácký, umprumácký, študácký*.
- Для прикметників якісних: дієслівна або іменникова основа + суфікси (-ný, -ový, -ovitý, -ký). Наприклад, *umakaný, vyšmelcovaný, šméckový, haluzovitý*.

Загалом, прикметники є більш поширеними у молодіжній комунікації поза навчальним процесом. Молодіжний соціолект часто черпає лексичний ресурс із інших форм існування мови, в тому числі із літературної. Переосмислюючи первинні значення лексем молодь використовує їх для позначення зовсім інших реалій, які нерідко стають настільки розповсюдженими, що переходять у категорію так званих інтерсленгізмів. Даний аспект ми досліджуватимемо у процесі аналізу лексико-семантичних способів поповнення молодіжного сленгу.

Складання як спосіб творення сленгізмів базується на яскраво вираженій особливості чеської мови – прагненні до універбізації. Таким чином, передумовою такого творення є наявність багатослівного

вираження значення тієї чи іншої реалії. У лексем утворених складанням чітко вираженою рисою є експресивність новотворів, яка пояснюється процесом переосмислення значення його складових у молодіжній комунікації. За нашими матеріалами, цей спосіб творення є досить продуктивним, оскільки зафіксовано 49 таких прикладів.

Сукупність номінацій молодіжного сленгу утворених способом складання можна поділити на дві групи:

- гібридні утворення, у яких один із компонентів, незалежно від розташування у новоутвореному сленгізмі (перший або другий), є широко розповсюдженою одиницею іншомовного походження, інший питомий, власне чеський, як правило, іменник, який може існувати самостійно. Наприклад: *bordelklec (šatna), kařovarka (sekretárka), sklerotábba (sekretárka), statoproud (uč. fyziky), tanebál, tanekroužek (taneční), sklometr, školmistr, (školník);*

- гомогенні (однорідні) утворення. Компоненти цих утворень є або словами іншомовними, за умов їхньої різного роду граматичної адаптації, або питомими. Наприклад: *cigárpauza, rauchpauza (přestávka), direktorhaus, kanclřerif (ředitelna),* з адаптованим іншомовним компонентом та *datlopis (administrativa), domúpán (školník), dýmódíra (sborovna), hádrášmátrá, šmeđdíbába, šmídlbába (uklížečka), pizizubka (zubní lékařka), tělovědec, tělomrak (uč. tělesné výchovy), všemocný (ředitel), zvěrověda (zoologie).*

За нашими матеріалами, цей спосіб творення нараховує 69 таких одиниць у молодіжному соціолекті.

Усічення, як морфологічний спосіб творення нових сленгових найменувань, мотивований явищем універбізації та прагненням молодих людей до економії мовних зусиль у процесі комунікації. Внаслідок усічення виникають не тільки ініціальні усічення, а й усічені лексеми [4, 26]. Їх використання у молодіжній комунікації є широко розповсюдженим, зокрема, у нашій картотеці сленгізмів ми зафіксували 195 актуальних одиниць утворених усіченням твірних основ, які реалізуються наступним чином:

- Ініціальні скорочення засновані на читанні перших літер абрєвіатур. Тобто насправді не йдеться про творення нових сленгових найменувань, а лише про мовленнєве (фонетичне) пристосування питомої абрєвіатурної назви у середовищі сленгу, наприклад: *USA* – вимова: *ú es á; Občanská demokratická strana, ODS* - вимова *ódeeska; Základy společenských věd, ZSV* - вимова *zészévé.*

- Усічені лексичні одиниці виникають з ціллю імітувати реальну назву, крім того, зафіксовані нами одиниці стають твірними основами в інших словотвірних категоріях, наприклад: *imprum* – *umělecká průmyslová škola* (див. творення присвійних сленгізмів-прикметників); *obak* – *obchodní akademie, zátech* – *základy technologie.*

- Механічне усічення – один із так званих спеціальних способів словотворення у чеській мові [4, 25] особливо поширений серед

найменувань сленгу. Активну модель виникнення таких сленгізмів, можна зобразити формулою: усічена іменникова основа + суфікс або без нього.

Механічне усічення як і перекручення у процесі творення є своєрідним переходом між власне творенням нових найменувань і їх модифікацією. Обидва способи стосуються лише форми, лексичне значення новотворів не змінюється, хоча й модифікується. Найменування, які виникли із застосуванням методу усічення, у порівнянні з своїми твірними словами, мають ряд характерних особливостей, а саме [7, 166]:

- менша кількість морфем, наприклад: сленгізм *bota* та його твірне *botanika*. Крім того, у деяких одиниць ми можемо спостерігати різні ступені усічення, пор. *francouzština* – *fránina* – *fráňa*;

- спрощена структура приголосних груп: *prvák* (з. *prvňák*);

- тенденція до деяких фонетичних змін: *šprk* (з. *šprtat*, зміна *t* на *k*).

Хоча, варто зауважити, що Я. Губачек у своїй праці [6, 44] аналізуючи механічне усічення, як спосіб творення сленгових найменувань, наголошує на тому, що у процесі усічення беруть участь і активні словотворчі суфікси, і водночас відбуваються різного роду фонетичні зміни у структурі новотворів. Вважаємо за доцільне в аналізованій категорії використовувати як ілюстративний матеріал лише ті приклади, які виникли способом усічення, але без фонетичних змін, оскільки, запропонована вченим концепція призводить до збігу прикладів ілюстративного матеріалу з утвореними прикладами способом перекручення, визначальною ознакою якого вважаємо фонетичні зміни твірних основ. Наприклад: сленгізм *ad'ák* (*administrativa*), через усічення основи твірного іменника можемо віднести до категорії механічно усічених сленгізмів, але крім усіченої основи у нього наявна фонетична зміна кінцевого приголосного основи, тобто є критерій, який ми вважаємо визначальним для перекручених номінацій.

Отже, результатом творення шляхом механічного усічення є коротші та звуково спрощені назви, часто з модифікованим лексичним значенням, яке досягається також із допомогою використання активних словотвірних засобів, якими виступають наступні суфікси: *-ák, -ár, -az, -ce, -ik, -ko, -ka*.

Аналізований лексичний матеріал утворений способом механічного усічення можна поділити на наступні групи:

1. Найменування, які виникли шляхом заміни питомого твірного компонента – суфікса на інший, як правило коротший. Наприклад: *administrák* (*administrativita*), *botka* (*botanika*), *cvičko* (*procvičování*), *minerka*, *minerálka* (*mineralogie*), *profik* (*profesor*), *sekretka* (*sekretarka*),

2. Одиниці, які виникли за допомогою просто усічення твірної основи, наприклад: *bio* (*biologie*), *bota*, *botana* (*botanika*), *geo* (*geologie*), *intr* (*internat*), *limo* (*limonada*), *litera* (*literatura*), *matika* (*matematika*), *minera* (*mineralogie*), *sekre* (*sekretarka*), *tabu* (*tabule*), *zoo* (*zoologie*)

3. Сленгізми з усіченою основою і питомим закінченням, наприклад: *dvoja* (з. *dvojka*), *štyra* (з. *štyřka*), *troja* (з. *trojka*), *uča* (з. *učitelka*), *fyza*, *fýza*, (*fyzika*), *profa* (*profesorka*).

4. Найменування, які виникли шляхом усічення універбізованого словосполучення за допомогою додавання активно вживаних словотвірних суфіксів. Наприклад: *branka* (з універбізованого *branča - branná výchova*), *svička, cvika* (з універбізованого *laboratorní cvičení*), *labky, laborky* (з універбізованого *laboratorky - laboratorní cvičení*), *občana* (з універбізованого *občanka - občanská nauka*), *zubka* (з універбізованого *zubařka - zubní lékařka*), *česák* (з універбізованого *čeština - český jazyk*), *přírodák* (з *přírodopis*), *tělák* (з *tělocvik - tělesná výchova*), *zemák* (з *zeměpis*).

Перекручення - один з притаманих способів поповнення лексичного складу власне молодіжного сленгу, оскільки тільки для молодіжного соціолекту експресивність комунікації є важливішою ніж її однозначність. Суть його полягає у різного роду перетворенні та перекуренні літературних найменувань. Цікавим є той факт, що М. Докуліл [4, 26], а також В. Шмілауер [13, 16] у своїх працях зазначають, що перекурення як спосіб творення нових номінацій є мотивованим потребою мовця у заміні якоїсь фонемі у лексемі при небажаному вживанні останньої у її питомому значенні, наприклад при прокльонах, вимова яких вважається гріхом (*zatracený - zatrapený, zatracapený, zatrackaný*). Молодь ж у своїй комунікації переслідує інші цілі - перш за все, підкреслити фонетичні відмінності між літературною нормою найменування і його сленговим відповідником, а також надати сленгізму, можливо, подвійного значення [7, 166]. Як правило, аналогічно до механічного усічення, значення слова залишається незмінним, але дещо модифікується.

Усі сленгові найменування утворені способом перекурення можна умовно поділити на дві групи. Перша – це ті назви, які після перекурення, практично не змінюючи свого звукового оформлення, отримують якесь додаткове значення, переслідуючи ціль експресивності і яскравості у мовленні. Іншу групу, чисельнішу, складають найменування, у яких у процесі перекурення, фонетичні зміни продиктовані потребою в оригінальності і незвичайності звукового вираження, мовною грою. Я. Губачек [7, 167] також наголошує на тому, що у деяких випадках зміна звукового вираження сленгового найменування, крім самого перекурення, досягається також методом додавання словотвірних суфіксів.

Дослідження практичного матеріалу і зафіксованих у ньому одиниць дозволяє проілюструвати модель перекурення сленгізмів за такою формулою: іменникова основа + фонетичні зміни + активні суфікси. Наявність або відсутність кожного з поданих елементів формули залежить від конкретної номінації. Арсенал застосовуваних словотвірних компонентів аналогічний аналізованим вище категоріям.

Серед зафіксованих перекучених номінацій молодіжного сленгу наявні, зокрема, такі: *adák* (*administrativa*), *ána, ána* (*jednička*), *bioina, bigola, bigoška, bigula, binda, binina*, (*biologie*), *čedina, čedák, čegina, čegra, čejda, čejdák, čenda, čenina, číja* (*český jazyk*), *gympl, gymplák, gymplář* (*gymnázium, student gymnázia*), *chemilas* (*uč. chemie*), *jedňa, jedňula* (*známka*

1), *máňa, matec, matina, matule, máta (matematika), školah, školabr, školajs, školda, školina, skolňa, školňajs, školňas (školník), šprkat, šprtít (od šprtat - učít se), štyra, štourná (známka 4), těloh (tělesná výchova), uklízejda (uklížečka), zološa, zološka, zooša, zooška, zoška (zoologie).*

Загалом, серед нашої картотеки сленгізмів, шляхом перекручення утворено 72 сленгізми.

Висновки.

Проведений аналіз морфологічних способів поповнення вокабуляру молоді дозволяє констатувати наступне:

Загалом морфологічним способом утворено 961 сленгізм, що складає близько 39% усього аналізованого нами матеріалу. Найбільш продуктивними серед них вважаємо афіксальну деривацію 615 одиниць (63%), та механічне усічення 195 одиниць (20%).

Словотвірна категорія іменників (70% всіх сленгізмів) фактично формує базу для аналізу морфологічних способів творення загалом. Хоча також представлені дієслова та прикметники. Інші частини мови у сленговому словнику, очевидно, є результатом переосмислення значення, та, відповідно стануть предметом наших подальших досліджень.

Навести остаточну кількість сленгових словотвірних суфіксів складно. Але, судячи з проведеного аналізу морфологічних способів творення молодіжного соціолекту, можна зробити такі висновки:

- для творення нових сленгових номінацій залучається досить великий і різноманітний інвентар твірних засобів. Більшу частину словотвірних афіксів складають морфеми взяті в «готовому» вигляді з літературної мови. Залежність сленгу від стандартизованої мови проявляється не лише у наборі притаманних активних словотвірних компонентів, але й у подібності дієвих формул, за якими відбувається комбінування похідних основ і афіксів.

- Серед активних словотвірних компонентів провідне місце займають суфікси, а зокрема найактивніші з них: суфікс *-ák*, з допомогою якого утворено 109 нових номінацій, що еквівалентно 18% усіх найменувань, у яких при творенні брали участь активні твірні компоненти; суфікс *-ka* (76 – 13%) *-áŕna* (54 – 9%); суфікс *-áť/áč* (36 – 6%) відповідно.

Молодіжний соціолект, який реалізований в основному у структурі розмовної форми існування мови, не просто повторює загальномовні закономірності словотвору, а йому властиві деякі самотутні афікси (наприклад *-pl*), та особливі способи творення (зокрема такі як механічне усічення та перекручення), таким чином сленг дає можливість мовцям самостійно придумувати і утворювати нові лексеми.

ЛІТЕРАТУРА:

1. *Земская Е.А.* Русская разговорная речь. Общие вопросы. Словообразование. Синтаксис / Е.А. Земская, М.В. Китайгородская, Е.Н. Ширяев. – М.: Изд-во «Наука», 1981. – 276 с.; 2. *Лопатин В.В.* Русская словообразовательная морфемика. – М.:

Hayka, 1977. – 316 c.; **3. Daneš F., Dokuli M., Kuchaře J.** Tvoření slov v češtině. Odvozování podstatných jmen. T. 2. – Praha, 1967; **4. Dokulil M.** Tvoření slov v češtině. Teorie odvozování slov. T. 1.- Praha, 1962; **5. Hubaček J.** Malý slovník českých slangů. – Ostrava, 1988; **6. Hubaček J.** Onomaziologické postupy ve slovní zásobě slangu. Spisy. Pedagogické fakulty v Ostravě, 1971. – S. 36-45; **7. Hubaček J.** O českých slenzích: 2 vyd. – Ostrava, 1981; **8. Hubaček J.** Výběrový slovník českých slangů. 1. vyd. Spisy Filozofické fakulty v Ostravě, OU 146/2003. – 252 s.; **9. Jaklová A.** Mluva mládeže v jižních Čechách. – České Budějovice, Pedagogická fakulta, 1984. – 84 s.; **10. Klimeš L.** Časová a lexikální nasycenost slangu, NŘ 72, 1989. – S. 57–63; **11. Oďaloš P.** Sociolekt/slang – teoria, výskum, výstupy, perspektivy // Studia slavica XIII – slovanské studie. – Ostrava, 2009. – S. 85-90; **12. Podhorná-Polická A.** Univerzália ve slangu mládeže // Sborník přednášek z 8. konference o slangu a argotu konané v Plzni ve dnech 26.-27. února 2008. – Plzeň: Pedagogická fakulta ZČU v Plzni, 2008. – S. 67-71; **13. Šmilauer V.** Novočeské tvoření slov. – Praha: SPN, 1971. – 218 s.; **14.** Slovník nespisovné češtiny. 2. rozšířené vydání. – Praha, 2006; **15.** Encyklopedický slovník češtiny. – Praha, 2002.

Петішкова Д. (Прага, Чеська Республіка)

**Česká a ukrajinská redakce středověkého výkladového sborníku
Lucidarius (způsob užití minulých časů v české a ukrajinské redakci
ve srovnání s redakcí ruskou)**

У доповіді розглядається взаємозв'язаність чеської й української редакцій середньовічного тлумачного збірника «Луцидаріус». Наведено фундаментальні праці науковців кінця ХІХ – початку ХХ століть, які досліджували німецьку, чеську, хорватську, російську та українську редакції «Луцидаріуса». У доповіді вивчається вживання минулих часів (плюсквамперфект, перфект, імперфект та аорист) в чеській (ХV ст.), українській та російській редакціях (ХVІ–ХVІІ ст.). Виявлено, що в чеській та українській редакціях вживаються майже виключно форми перфекта (винятково плюсквамперфект), на відміну від російської редакції, де вживається також форм імперфекта та аориста, з їх дифференціальними семантичними ознаками.

Ключеві слова: Луцидаріус, морфологічний аналіз, дієслово, форми минулого часу

В докладе рассматривается взаимосвязь между чешской и украинской редакциями средневекового толкового сборника «Луцидаріус». Представлены фундаментальные труды ученых конца ХІХ века – начала ХХ века, которые исследовали немецкую, чешскую, хорватскую, русскую и украинскую редакции этого сборника. В докладе исследуются использование различных форм прошедшего времени (плюсквамперфект, перфект, имперфект та аорист) в чешской (ХV в.), украинской и русской (ХVІ–ХVІІ в.) редакциях. Установлено, что чешская и украинская редакции используют формы перфекта (плюсквамперфект как исключение), в отличие от русской редакции, где используются также формы имперфекта и аориста, с их дифференциальными семантическими признаками.

Ключевые слова: Луцидаріус, морфологический анализ, глагол, формы прошедшего времени